

1

2

Bober daje upanje, da so z njim mogoče sonaravne vode tudi v našem času

// Boris Kryštufek

1: Bober (*Castor fiber*) se je v Sloveniji spet pojavil leta 1998, in sicer v pritoku Krke nedaleč od Otočca. foto: Miha Krofel

2: Drevesa podira pozimi, ko nima na voljo druge hrane. Deblo ogloda z vseh strani v obliki pečene ure. Lubje s tankih vej poje, preostalo pa razkosa in porabi pri gradnji bobrišča. foto: Miha Krofel

Bober (*Castor fiber*) ni samo ena mnogih živalskih vrst. Bober je resničen posebnost. Pravijo, da njegove največje zaježitve lahko vidimo s prostim očesom celo takrat, ko smo se že tako oddaljili od Zemlje, da smo se otrsli sile njene težnosti. Skratka, če boste kdaj lebdeli v breztežnostnem prostoru, ne pozabite pogledati v smeri Kanade in Aljaske: morda boste videli kak gigantski bobrov jez; za najdaljšega pravijo, da je bil dolg 850 metrov. Nobena druga žival, razen nas, ne zmore spremeniti okolja na tako daleč opazen način. To, kar so med žuželkami mravlje, so bobri med sesalci. Ves čas nekaj počnejo, kopljejo, glodajo, prekladajo, nakladajo. Skratka, gradijo. Bral sem o ne preveč simpatičnem poskusu, v katerem so bobre zaprli v betonske bazene in opazovali spremembe v njihovem vedenju. V praznem prostoru so uboge živali kmalu pričele delati gibe, povezane z vsemi naštetimi dejavnostmi. Prenašale so veje, ki jih sploh ni bilo, jih skladale na samo njim vidne kupe, brez konca kopale kanale itd. Ljudje takšno početje seveda razložimo z omejeno inteligenco, ki ne dopušča kaj več kot stereotipno vedenje. Morda vse skupaj celo drži, vendar so bobri za takšno banalno poenostavitev preprosto preveč simpatični.

Sredi 19. stoletja bobrova prihodnost ni bila videti rožnata

Prvotno so bobri naseljevali gozdnata območja Evrazije do brezdrevesne tundre na severu, Evfrata in Mongolije na jugu in Jeniseja na vzhodu. Kot je seveda splošno znano, se je v nekaj tisočletjih pretiranega lova njihovo

število skrčilo na komaj kaj več kot tisoč osebkov, ki so pred stoletjem živeli v osmih izoliranih populacijah, raztresenih med francosko Rhono in sibirskim Jenisejem. Njihova prihodnost ni bila ravno svetla. Dober zglede so dali Norvežani, ki so bobra zavarovali že leta 1845, v dvajsetih letih prejšnjega stoletja pa so ga začeli razseljevati, najprej po Norveški, nato pa po vsej Skandinaviji. V naslednjem desetletju so jim sledile druge države in manija preseljevanja bobrov po Evropi se še vedno ni povsem umirila, in to kljub temu, da obstoj vrste ni več niti malo v nevarnosti. Pred kakim desetletjem je živelo v Evraziji približno pol milijona bobrov, velika večina zahodno od Volge. Evropa je danes z bobri dobesedno preplavljena.

Leta 1998 je bober prišel tudi v Slovenijo

Leta 1992 je Matjaž Jež z mariborskega Zavoda za varstvo narave sprožil dejavnosti za ponovno naselitev bobrov v Slovenijo. Zadnji bobri so se na našem ozemlju ohranili prav ob Dravi, morda vse do sredine 18. stoletja. Pobuda je bila smiselna še zaradi nečesa. Čeprav so bobri v tistem času že naseljevali Avstrijo in Madžarsko, pa razvejenost porečij ni dajala velikih upov za spontano poselitev Slovenije. Ježevo zamisel so podprli regionalni zavodi, propadla pa je na višjih ravneh. Dogodki so šli potem svojo pot, ki je tedaj še ni mogel nihče predvideti. Leta 1996 so Hrvati v pritoku Save in Drave izpustili 85 bavarskih bobrov. Narava porečij tokrat bobrom ni preprečevala širjenja proti Sloveniji in avgusta 1998 so prve

3

opazili v Radulji, levem pritoku Krke nedaleč od Otočca. Omeniti velja, da je Andrej Hudoklin z novomeškega Zavoda za varstvo narave že leta 1992 predvidel Raduljo kot najprimernejši kraj na Dolenjskem za ponovno naselitev bobra.

Bobri so k nam prišli v zanje ugodnem času. Slovenija se je intenzivno približevala Evropski skupnosti in pričakovanja od »dokončne uresničitve sanj« so bila visoka. V tem velikem finalu je bil bober več kot samo kmet na šahovnici. Kot vrsti Habitatne direktive mu je bila država namreč dolžna zagotoviti mesto v omrežju Natura 2000, kar je tudi naredila. Leta 2004 je dobil dve posebni varstveni območji, prvo ob Radulji in drugo ob Dobljčici v Beli krajini, kjer se je pojavil leta 2002. Po tem so sanje izpuhtele in navdušenje se je poleglo. Bober pa se je širil naprej. Pet let po sprejetju Habitatne direktive je bil že dokaj razširjen v Muri in Krki, pojavljal pa se je tudi na Dobljčici, v Sotli in Dravi. Save in Kolpe se je vse do lanskega leta izogibal. Ne glede na to, da je država ostala le pri dveh območjih Natura, je stanje bobra pri nas ugodno. Z izjemo varnosti pred neurejenim lovom bober namreč sploh ne potrebuje kakšne posebne pozornosti državnega resorja. Ta potreben minimum pa mu zagotavlja evropska zakonodaja, ki je za Slovenijo obvezujoča. Vendar, če je žival pridna kot mravljica in spreminja okolje v takšnih razmerjih, da so posledice vidne celo iz veselja, potem ima le malo možnosti, da se izogne trku s človekovimi interesi.

Bober ustvarja znosna življenjska okolja in povečuje raznovrstnost življenja

Kot vsaka žival tudi bober potrebuje za preživetje ustrezen prostor in hrano. Brez vode ne more preživeti, zato mu mora biti na voljo prek celega leta. Bober po vodi potuje, se vanjo zateka ob nevarnosti, v njej pozimi skladišči hrano in se poleti ohlaja. Od brežine se le redko oddalji več kot 10 metrov. Optimalno okolje je

stoječa ali počasi tekoča voda z globino dveh do štirih metrov, široka 10 do 100 metrov, z glineno ali ilovnato podlago in visoko brežino (za kopanje brloga), obrasla z mladimi vrbami in topoli. Poleti se bober hrani z zeleno maso, pozimi pa se mora zadovoljiti z lubjem. Da pride do nežnega lubja na vejah, podira drevesa. Veje in tanjša debela razkosa in kot zimske zaloge znosi v svoje vodno domovanje. To gradivo tudi uporablja, skupaj z blatom in kamenjem, za zavarovanje strehe nad svojim brlogom in za graditev jezov. Bober je namreč zelo občutljiv na nihanje vodne gladine. Stalna gladina mu je tako zelo pomembna, da si jo zagotovi z graditvijo jezov. Cela družina, ponekod pa tudi več skupaj, noč za nočjo znaša krepelca, jih obtežuje s kamenjem in utrjuje z blatom, vse po nekem čudnem, nam povsem nerazumljivem načrtu, za katerega pa smo videli, da je neizbrisno zapečaten v njihovih možganih. Ko je jez zgrajen in se za njim razlije voda, se razgalita obe plati bobrove dejavnosti, vloga ključne vrste in potencial konfliktni živali, dobro in zlo. To, kar človek izgubi zaradi dviga gladine, podiranja dreves, kopanja brlogov v nasipe in posledično erozije in pogrezanjem zemljišč, se Naravi vrne v najdebelejšem denarju. Za raznovrstnost življenja je bober popolno nasprotje s tehnološko miselnostjo prežetega človeka. Če človek v imenu boljšega jutri pretvarja meandre v sterilne kanale, bober v teh kanalih ponovno ustvarja znosna življenjska okolja. Za bobrovim jezom, kjer se voda razlije, združba stoječe vode zamenja bitja tekočih voda, kar sproži verižno reakcijo povečevanja raznovrstnosti življenja. Ko bobri izčrpajo prehransko osnovo, se odselijo, njihovo jezerce pa se počasi zamočvirni, nato pa pretvori v mozaičen življenjski prostor, znan kot bobrova livada. Nekje drugje pa že gradijo nove jezove in začnejo celoten sukcesijski proces s samega začetka. Za to pri bobru tudi gre: za utvaro ali pa morda upanje, da so z njim mogoče sonaravne vode tudi v našem času. Ne pozabimo: bober ni le ena mnogih živali. Bober je nekaj zares posebnega. ●

3: Stalen nivo vode je ena temeljnih bobrovih potreb. Zagotovi si ga z graditvijo jezov, ki imajo velik vpliv na življenje v vodi in ob njej. Bober s svojo dejavnostjo ustvarja nova življenjska okolja in povečuje biotsko raznovrstnost. foto: Jani Vidmar